

3.4 Prožnost kot temelj odpornosti (primer preobrazbe AS Livek)¹⁸

dr. Mateja Šmid Hribar

Prispevek se osredotoča na prožnost, zmogljivost in vlogo sociokulturnega konteksta pri prilagajanju na podnebne spremembe v majhni in obrobni lokalni skupnosti, ki se ponaša z bogato preteklostjo, temelječo na smučarskem turizmu in kmetijstvu. Empirični del temelji na študiju primera naselja Livek v hribovitem severozahodnem delu Slovenije na meji z Italijo. Vključuje podatke iz razpoložljive literature in intervjujev z dvema lokalnima voditeljema. Rezultati kažejo, da se je v odsotnosti lokalnih in usmerjenih nacionalnih ali regionalnih ukrepov pot prehoda opirala na notranjo moč in motivacijo skupnosti, ki je večinoma izhajala iz prožnosti, trme, identitete in navezanosti na kraj. Ključno vlogo so imele številne nevladne organizacije in Agrarna skupnost Livek, ki so spodbujale različne dejavnosti za izboljšanje otipljivih in neotipljivih vidikov kakovosti življenja. V ugodnem regionalnem in nacionalnem okviru je skupnosti Livek uspelo obrniti negativne razvojne trende in se prilagoditi trenutnim podnebnim razmeram.

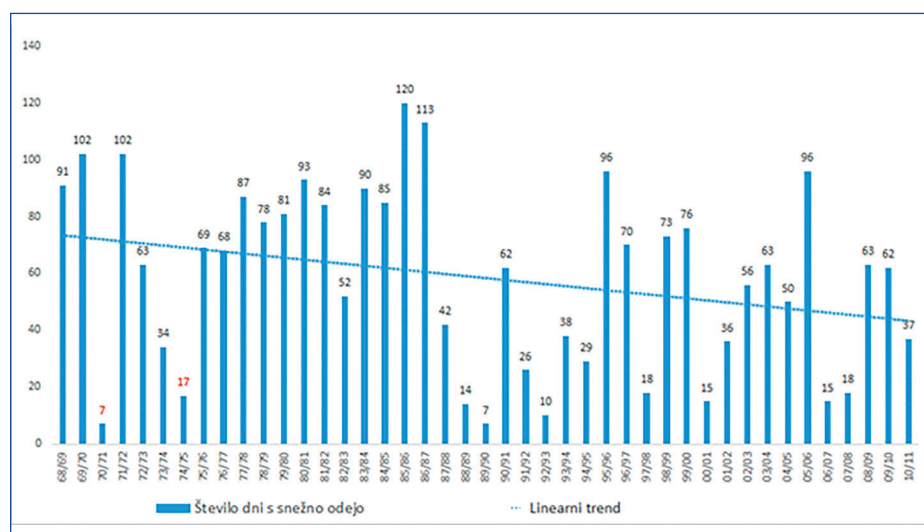
Prispevek obravnava primer preobrazbe lokalne skupnosti Livek, katere razvoj in blaginja sta v preteklosti temeljila na smučarskem turizmu, v zadnjih desetletjih pa se je uspešno prilagodila podnebnim in socio-ekonomskim spremembam, zaradi česar sta jo prepoznali kot prožno skupnost.

18 Livek: A Mountainous Border Area's Transformation from a Ski Paradise to a Resilient Community Mimi Urbanc, Mateja Šmid Hribar. 2021. Culture and climate resilience: perspectives from Europe, Palgrave Studies in Climate Resilient Societies. Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-58403-0_4

Livek leži med Sočo in Nadižo, 8 km od Kobarida. Za celotno območje, ki meri 11,2 km², so značilne visoke nadmorske višine, dolga strma pobočja, široki prelazi in gorski grebeni. Skupnost sestavlja več vasi in zaselkov, ki so raztreseni po hribovitih planotah med gorama Kolovrat (1243 m) in Matajur (1642 m): Livek (695 m), Perati (828 m), Avsa (822 m), Jevšček (805 m) in Livške Ravne (1043 m). Na območju je leta 2019 živel 263 prebivalcev (Stat-Si 2019).

Med antropogenimi značilnostmi območja so pomembne geopolitična lega, smučanje in kmetijstvo. V preteklosti je območje s kulturnega in gospodarskega vidika gravitiralo k Furlanski nižini v današnji Italiji. Poseben pečat je območju pustila obmejna lega, pri čemer so Livčani v nekaj stoletjih zamenjali več kot deset političnih ureditev.

Poleg občutka obmejnosti je na lokalno identiteto močno vplivalo smučanje, ki se je v teh krajih začelo že leta 1910, vrhunec pa je doseglo med 60. in 80. leti prejšnjega stoletja, ko je bil Livek še majhno, vendar živahno in uspešno smučišče (Roš, 2019). Razvoj smučarskega turizma je šel z roko v roki s kmetijstvom, za katerega sta bili značilni majhna lastniška struktura in manj ugodni naravni pogoji. Kmetijstvo je bilo enostavno uskladiti s turističnimi storitvami zaradi njune izmenične sezonskosti. Vendar je ta obetavna dvojica turizma in kmetijstva v zadnjih desetletjih 20. stoletja začela nazadovati. Blage zime z manjšim številom dni s snežno odejo (slika 63) so izčrpale možnosti za razvoj smučanja (umetno zasneževanje zaradi pomanjkanja lokalnih vodnih virov ni bilo mogoče). Poleg tega je zaradi strukturnih sprememb v mlečni živinoreji, ki so močneje prizadele gorska območja z omejenimi možnostmi, nazadovalo tudi kmetijstvo. Veliko ljudi si je moralo delo poiskati v bližnjih mestih in tudi čez mejo v Italiji. Z opuščanjem kmetijstva so se pobočja, ki so bila nekoč idealna za smučanje, spontano zaraščala, kar je še dodatno zmanjšalo možnosti za smučanje.

Slika 63: Število dni s snežno odejo v snežnih sezonah v Livku v obdobju 1968–2011. Za snežni sezoni 70/71 in 74/75 (rdeči številki) vsi podatki niso na voljo. Razvidno je upadanje števila dni s snežno odejo. (Vir podatkov: Arhiv meteoroloških podatkov, 2020)

Če so ljudje želeli ostati na tem območju, so se morali prilagoditi novim razmeram; ta proces se še vedno nadaljuje in ohranja vitalnost območja (za razliko od opuščenih vasi v Italiji, v katerih se že desetletja soočajo z zmanjšanjem števila prebivalcev). Trend odseljevanja je ponekod viden tudi na slovenski strani (Josipovič, 2014). Nasprotno

pa so na območju Livka prebivalci zdržali. Vedno več mlajših ljudi se odloča ostati v Livku in tam vzgajati svoje otroke, vendar razmere še niso povsem stabilne. Da bi dosegli trdnejšo stabilnost, skupnost potrebuje boljše usposobljeno delovno silo (tj. z višjo stopnjo izobrazbe) in podjetniške ideje.

Ključno vlogo pri tem ima Krajevna skupnost Livek kot podaljšek Občine Kobarid. Pred slovensko osamosvojitvijo in pred uveljavitvijo Zakona o lokalni samoupravi iz leta 1993 so bile krajevne skupnosti ustavna kategorija in so opravljale večino lokalnih funkcij. Omenjeni zakon pa je povečal vlogo občin in spregledal krajevne skupnosti. Te so bile prikrajšane za formalne pristojnosti in omejene na obliko ljudskega sodelovanja pri sprejemanju odločitev o lokalnih zadevah. To velja tudi za Krajevno skupnost Livek, ki deluje kot posrednik med ljudmi in uradnimi upravnimi organi, to je občino (Roš, 2020), vendar ji primanjkuje moči in avtonomije. To pomanjkljivost so pomagale spontano prebroditi lokalne organizacije, med katerimi izpostavljamo Agrarno skupnost Livek, ki je ponovno zaživela po letu 1996. Člani Agrarne skupnosti Livek so se odločili, da del dobička od upravljanja z gozdom delijo s celotno krajevno skupnostjo in tako prispevajo k razvoju Livka, kar je dokaj edinstveno v Sloveniji. To jim je omogočilo, da so lahko predlagali in izpeljali številne ukrepe na lokalni ravni, ki so (poleg redkih ukrepov na nacionalni in regionalni ravni) prispevali k ohranjanju vitalnosti in razvoju območja ter blaginji prebivalcev. V zameno za prostovoljno delo in aktivno sodelovanje pri skupnih aktivnostih, kot je čiščenje okolice in gozdov ter vzdrževanju lokalnih cest, so ponudili pravico do rabe nekaterih skupnih zemljišč (pašnike v bližini vasi, nekatera manjša zemljišča za sadovnjake in zelenjavne vrtove), vzdržujejo ali pomagajo vzdrževati lokalne in gozdne ceste ter vlake, sofinancirajo kulturne in športne dogodke, gradnjo športnega igrišča, nakup gasilskega kombija, pomagajo pri izgradnji infrastrukture ter zagotovitvi pitne vode v posameznih zaselkih v času suše. Tovrstne aktivnosti prispevajo k socialni pravičnosti in solidarnosti med lokalnimi prebivalci in krepijo medsebojno povezanost ter lokalno identiteto, ki sta neločljivo povezani z lokalno kulturo. Avtorici predpostavljata, da bodo te dejavnosti tudi v prihodnje dodatno okrepile prožnost lokalne skupnosti.

Zaključek

Zaradi zgodovinskega razvoja, obmejnosti, močne identitete in navezanosti na kraj je krajevna skupnost Livek postala močnejša in prožnejša skupnost, ki gradi na notranjih potencialih, pobudah in virih. Njen podjetniški duh za zdaj sicer ostaja še skromen in slabo razvit, vendar pa so številne dejavnosti lokalnih organizacij jasen dokaz notranje povezanosti in sposobnosti proaktivno delovati na lokalni ravni. Tekom študija primera so se naslednje lastnosti prebivalcev Livka izkazale za ključne: proaktivnost, prostovoljstvo, iskanje vzajemnih sinergij in nenehno prilagajanje in razvijanje strategij za preživetje z omejenimi sredstvi. To so stebri pridobljenih izkušenj, ki jih je mogoče prenesti in izvajati v drugih krajevnih skupnostih, ki bi želele proaktivno delovati za izboljšanje otipljivih in neotipljivih vidikov življenja prebivalcev, in so verjetno eni izmed ključnih dejavnikov uspeha, po katerih se prožne skupnosti razlikujejo od neprožnih (slika 64).

Slika 64: Perati (828 m), eden od zaselkov v Livku. Foto: Boris Drešček

Viri in literatura

Arhiv meteoroloških podatkov. 2020. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za okolje. April 2020, <http://meteo.arso.gov.si/>.

Drešček, B. 2020. Intervju in korespondenca (april in amaj 2020).

Josipovič, D. 2001. Recent Demographic Trends in the Northern Borderland between Italy and Slovenia: Stabilization or Further Redistribution of Population? *European Countryside*, 1, 50–67.

Roš, K. 2019. Livek ali prazgodovina smucanja na Tolminskem. V: *Matajurjeve smučine* (str. 11–71). Tolmin: Smučarski klub Matajur.

Roš, K. 2020. Intervju (aApril 2020) in korespondenca (aApril in mMaj 2020).

Stat-Si. 2019. Demografski podatki. Ljubljana: Statistični urad republike Slovenije.